

TÁRSASÁGI ÜGYEK

Juhász József nyolcvanéves

A Juhász Józsefet köszöntő kolléga nehéz helyzetben van. Ennek oka kettős. Egyfelől Juhász tanár úr közismert szerénysége, visszafogottsága, csöndes, inkább másokra figyelő beállítódása tiltakozik a személyének szóló mindenfajta ünneplés ellen. A másik ok kifejezetten szakmai természetű: a hazai nyelvtudomány Juhász Józsefet elsősorban magyar nyelvészként tartja számon, holott jubilánsunk szlavistaként is komoly eredményeket ért el.

Munkásságának e kettőssége tudományszervezői tevékenységében is tükröződik: tagja az MTA Általános Nyelvészeti Bizottságának és Szlavisztikai Bizottságának is, a Magyar Nyelvtudományi Társaság választmányi tagja, és részt vesz a *Dissertationes Slavicae* és a Nyelvtudományi Közlemények szerkesztőbizottságának munkájában is.

Aki munkásságának méltatására vállalkozik, annak két nagy tudományterületet kell áttekintenie, hogy jubilánsunk tudományos eredményeit tárgyilagosan mutathassa be. A tárgyilagosság,

úgy érzem, jubilánsunk személyiségéből fakadó őszinte elvárás is, hiszen egykori tanszékvezetői tevékenységét, döntéseit a „sine ira et studio” klasszikus elve fémjelezte leginkább.

Juhász József 1923. augusztus 27-én született Karcagon. Elemi és középiskoláit szülővárosában végezte, amelyhez máig szoros érzelmi szálak fűzik: ő a Karcagi Öregdiákok Baráti Körének elnöke. A nyelvészet iránti érdeklődés a gimnázium tudós latintanárának, dr. Gaál Lászlónak a hatására ébredt fel a tehetséges diákban. Felsőfokú tanulmányait a Debreceni Tudományegyetemen kezdte, de orosz nyelv és irodalom szakos tanári oklevelét a Kazanyi Állami Egyetemen szerezte meg 1953-ban. Mint ismeretes, a XIX. század második felében a kazanyi egyetem az orosz nyelvtudomány fejlődésének egyik jelentős központja volt. Itt oktatott Baudouin de Courtenay, aki tanítványaival létrehozta a nyelvészeti iskolát. Juhász József kazáni bölcsészhallgatóként nemcsak Baudouin de Courtenay és tanítványai tudományos eredményeivel ismerkedett meg, hanem az egyetemi könyvtár szorgalmas látogatójaként pl. O. Jespersen munkáival is, akinek szintaktikai koncepciója sok tekintetben már a generatív grammatika előzményének tekinthető. Ugyancsak kazanyi egyetemistaként tanulmányozta a Prágai Nyelvész Kör alkotóinak műveit. A korszerű nyelvtudomány iránti mély érdeklődés és az abban való alapos tájékozódás a későbbi tanári munkában is meghozta gyümölcsét: Juhász tanár úr mai orosz nyelvi előadásaiban és szemináriumain minden témakörnek komoly tudománytörténeti megvilágítást is adott, fejlesztve a hallgatók azon képességét, hogy a nyelvi, nyelvészeti problémákat összefüggéseikben lássák.

Jubilánsunk az egyetem elvégzése után pályáját Budapesten az MTA Nyelvtudományi Intézetében kezdte. 1953–58 között tudományos segédmunkatársként, 1981-ig tudományos munkatársként, 1993-ig, nyugalomba vonulásáig tudományos főmunkatársként dolgozott. A 60-as évek elején lektorként vett részt a kétkötetes akadémiai leíró nyelvtan, a MMNyR. munkálataiban. 1962–72 között a Magyar Értelmező Kéziszótár szerkesztési munkálatainak vezetője volt. Grammatikai és lexicográfiai tevékenysége mellett jelentéstani, frazeológiai, lexikológiai és szövegtani, azon belül kriminológiai szövegelemző kutatásokkal foglalkozik. Legnagyobb eredményeit a frazeológia területén érte el. Az 1980-ban elkészült kandidátusi értekezésének témája a magyar frazeológiai egységek osztályozása. E munkájában alapvető, új távlatokat nyitó megállapításokat tett.

1958-tól tíz éven át volt a JATE Orosz nyelvi és irodalmi tanszékének tanszékvezető egyetemi docense. Szegedi kollégái ebből az időszakból őrzik a legtöbb személyes emléket Juhász tanár úrról, a halk szavú, tapintatos, megértő tanárról, akinek pedagógiai és tudányszervezői krédójában mindig a segítség, a biztatás, a pozitívumok keresése foglalta el a központi helyet. Ennek a tanári beállítódásnak volt köszönhető, hogy a „vertikális” szemináriumain, ahol magasabb és alacsonyabb évfolyamokhoz tartozó hallgatók dolgoztak együtt, a fiatalabbak is szorongásmentesen, inspiráló légkörben érezték magukat. A meghitt, baráti légkör megteremtésében nagy szerepe volt Juhász tanár úr sajátos, szelíd humorának, de legfőképpen természetesen kiegyensúlyozott, nyugodt, bizalomteli személyiségének.

Feltehető, hogy Juhász József szakmai munkájának pedagógiai értékeit is méltányolta az ELTE BTK Mai Magyar Nyelvészeti Tanszéke, amikor jubilánsunkat 1968-ban címzetes egyetemi docensnek terjesztette elő.

1984–91 között Juhász József a prágai Károly Egyetem vendégtanára volt, a magyar szakos hallgatók képzését irányította. Itt mélyült el a cseh nyelvvel és kultúrával való kapcsolata és ennek az érdeklődésnek is köszönhető a német—cseh—magyar—orosz frazeológiai párhuzamok kutatásában elért eredményei. E kutatásaira különösen is jellemző a széles kultúrtörténeti alapozás, az adott nyelvet beszélő közösség társadalomtörténetére való kitekintés, a nyelv és a társadalom kapcsolatának elemzése. — A szakirodalomban ismert tény, hogy a múlt század 30-as éveitől a 60-as évek elejéig szinte kizárólag cseh nyelvészek foglalkoztak az aktuális mondattagolás vizsgálatával. Juhász József russzisztikai kutatásai a 60-as években több értékes eredményt hoztak az orosz mondatok kommunikatív-logikai szerkezetének feltárásához kapcsolódóan. Hasonlóan úttörő szerepű volt az orosz mondatátszövődés vizsgálata szépirodalmi művek élőbeszédet tükröző szöve-

geiben, amelyről jubilánsunk a VI. Nemzetközi Szlavisztikai Kongresszuson számolt be Prágában 1968-ban.

Ekkor ért véget Juhász József tízéves tanszékvezetői tevékenysége a szegedi egyetemen. Ez az évtized meghatározó jelentőségű a tanszék történetében két szempontból is. Egyrészt ebben az időszakban kaptak meghívást és kezdtek dolgozni a tanszéken azok a kollégák, akik később a törzsgárdát alakítva orosz-tanár-nemzedékek sorát nevelték fel. Másrészt a kollégák többsége Juhász József tanszékvezetői inspirációjára szélesítette russzisztikai kutatási területét szlavisztikaivá, s így szerves módon jöhetett létre tíz évvel ezelőtt az orosz tanszék mellett a szélesebb profilú szláv tanszék, ahol bolgár, szerb, valamint ukrán nyelv és irodalom oktatása folyik. E távlatokban és összefüggésekben gondolkodó, inspiráló tanszékvezető tevékenységért most, 35 év elteltével egybehangzóan és őszintén mondunk köszönetet.

Megköszönve a tanszékünk iránti barátságát, szeretettel köszöntjük jubileuma alkalmából. Jó egészséget, sok munkakedvet és további alkotói sikereket kívánunk családjá és kollégái örömére.

SZALAMIN EDIT